

Birlikte Yaşama Kültürü

FATMA KUTLUCA*

Kültür Nedir?

Kültür kelimesini bir kelimeyle anlatmak, tanımlamak kolay değildir. Fertleri toplum içinde birbirleri ile uyumlu kılan ve ortak yaşayışın tabii bir sonucu olan davranışlar çok yönlü ve çeşitlidir. Din, âdet ve gelenekler, eğitim, ahlâk, dil, tarih, edebiyat, sanat, ekonomi, ziraat vb. hep bu çerçevenin içine giren unsurlardır. Bundan dolayıdır ki kültür, bir insan topluluğunun yüzyıllarca devam eden ortak yaşayışından doğan maddi ve manevi değerlerinin ve davranış tarzlarının bütünüdür diye ifade edilebilir. İşte kültür dediğimiz bu değerler bütünü, her toplumun kendine has yaşayış ve davranışlarından doğmuş olduğu içindir ki o topluma has bir çekirdek yapısına ve öze de sahiptir. Özellikle millet niteliğini taşıyan toplumlarda bu öz, sosyal yapıyı canlı tutan, ona yaşama gücü ve dinamizm veren bir potansiyel enerji durumundadır; insanı yaşatan ruh gibidir.¹

Kültür, antropoloji dilinde ve eserlerinde şu temel kavramlar karşılığında kullanılan soyut bir sözcüktür:²

* Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı Maliye Teorisi, Yüksek Lisans Öğrencisi.

1. Kantarcıoğlu, Selçuk *Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, s. 2.

2. Güvenç, Bozkurt İnsan ve Kültür Antropolojisine Giriş, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, s. 95-96.

- Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır.
- Kültür, belli bir toplumun kendisidir.
- Kültür, bir insan ve toplum teorisidir.
- Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir.

Kültür, maddi ve manevi kültür olmak üzere ikiye ayrılır: Maddi kültür, medeniyet olarak düşünülebilir. Araç ve gereç, makina köprü ve maddi yapısı olan diğer tesisler akla gelebilir. Manevi kültür ise örf ve âdetler, sosyal müesseseler, sosyal organizasyon, değer hükümleri vb. konuları kapsar.³

Bilim adamları kültür meydana getirebilme yetisinin yalnızca insanlara özgü olduğu konusunda birleşmektedirler. İnsanlar kültür sayesinde zaman içinde kazanmış oldukları bilgi ve deneyimleri, yaşama ilişkin değerleri kuşaktan kuşağa aktarabilme ve aşılabilme olanağına sahiptirler. Bu yönüyle kültür, kuşaklar arası iletişimin en temel aracı olmaktadır.⁴

Kültürün Özellikleri

Her kültür, aynı sorun ve aynı ihtiyaçları yaşayan, aynı amaç ve hedefleri olan insanların ortak malıdır ve birtakım özelliklere sahiptir:⁵

- Kültür, sosyal bir mirastır. Bir değerler birikimidir. Çünkü insan geçmişin birikimlerinden yararlanır.
- Kültür, bir yaşama biçimidir. Kuşkusuz her toplumun kendine özgü bir yaşama şekli, bir hayat düzeni vardır.

3. Erkal, Mustafa *Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme*, Mayaş Yayınları, 1984, s. 86.

4. Yılman, Mustafa *Demokrasimizin Kültürel Temelleri*, Nobel Yayıncılık, s. 14-15.

5. Kasır, Hasan Ali *Kültür Bilinci*, Denge Yayınları, 1993, s. 47-48-51.

- Kültürü edinmenin ve yaşatmanın yolu eğitimden geçer. Toplumun fertleri arasında ortak bir kültür oluşturma yolu, kültürün bu özelliğine işlerlik kazandırmaktan geçer.
- Kültür, sosyal bir olgudur. Toplum, halkı, milleti ilgilendirir.
- Kültür, değişebilir. Sürekli hareket halindedir.
- Kültür bütünleştiricidir. Toplumun ortak maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu değerleri tanıyan, bilen, yaşayan toplum bir birlik, bir bütünlük içindedir. Birbirini kolayca anlar.
- Kültürde değişme nasıl olursa olsun, uyum gereklidir.

Küresel Kültür: Şüpheli Bakış Açısı

Küresel kültüre ilişkin ütopyacı öngörülerin tersine, birçok grup ve insanda ortaya çıkmakta olan herhangi bir küresel kültür olduğuna dair belirgin bir şüphecilik vardır. Marx'ın bel bağladığı dünya çapında tarihsel devri, yani her şeyin tam zamanında aniden dönüşümü gibi olasılıkları dikkate almazsak, etrafımızda gördüğümüz birleşmişlikten çok uzak olan dünya üzerine düşünmeye ve bu dünyaya dayanarak öngörülerde bulunmaya itiliriz. Thomas Paine'den "Dünyaya yeniden başlama gücüne sahibiz" şeklinde bir alıntı yapan *Wired* gibi dergilerin neredeyse fanatik derecede teknoloji heveslisi olmaları da aynı şekildedir. Bu tür metinlerde ilginç olan şey, bazı iç karartıcı küresel gerçekler karşısında sanal kültüre dair oluşturmaya başladıkları sıradışı bir iyimserlik duygusudur. *Wired UK* dergisinin ilk sayısındaki başyazıda şöyle deniyordu:⁶

6. Tomlinson, John Çev: Arzu Eker, *Küreselleşme ve Kültür*, Ayrintı Yayınları, s. 136-137.

Bu barış dolu, önlenemez devrimin bir sorun değil, kendimiz ve çocuklarımız için daha iyi bir medeniyet kurmak adına bir fırsat olduğunu bilerek geleceği yeniden iyimserlikle kucaklamanın zamanı sonunda gelmiştir. Yazarlarımıza ilk direktifimiz: Bizi şaşırtın. İkincisi; gelecekte, gelecek yeniliklerden bize haberler getirin: İşyerleri dışındaki işlerden, efendisi olmayan piyasalardan, kitle iletişim araçlarının ötesindeki eğlenceden, hükümetlerin ötesindeki cemaatlerden ve küreyi kuşatan bilinçten...

Kültürün politik yaşamdaki en önemli yansıması demokrasidir. Demokrasi hakkında söylenecek şeyler, gerçekte bu inceleminin amaçlarını çok aşar.

Kültür-Demokrasi İlişkisi

Kültür, demokrasi ve eğitim kavramları yakından incelendiğinde her üç kavramın da bir yaşam biçimini ifade ettikleri görülmektedir. Bu durum bizi, anılan kavramlar arasında yakın ilişkilerin bulunduğu gerçeğine götürmektedir. Nitekim demokratik kurumlar sorunu, yaşayan bir kültür çeşidi sorununa, serbest politik kurumlara has özgür bir kültürün gerekliliğine bağlıdır. Kültürün öğelerinin genel olarak toplumsal kurumlarla, özel olarak da politik demokrasiyle ilişkisi sorunu son yarım yüzyıl içinde önem kazanmıştır.

Demokrasi; bir toplumun yaşam şekli, olgulara, hayata bakış tarzı olduğundan kültür kapsamı içinde yer almaktadır. Çünkü kültür de bilgileri, ilgileri, görüş ve zihniyeti ifade etmektedir. Hangi düzeyde olursa olsun demokratik bir yaşam ve yönetim, oluşturduğu kültürün damgasını taşımaktadır. Bununla birlikte edebiyatın, müziğin, resmin, tiyatroun, mimarlığın demokrasinin

kültürel temelleri ile sıkı bir ilişkisi olabileceğini kabul etmeye hâlâ yanaşmıyoruz. Çoğu zaman demokrasiye sanki manevi yönü bulunmayan yalın bir teknik gibi bakıyoruz ve onu yaşayan insanla; kültürü ile birlikte yan yana düşünemiyoruz ve algılayamıyoruz.

Türk tarihine bakıldığında Türk devletlerinin ve Türk insanının kurumsal düzeyde yazılı olmasa bile gerçek yaşamında demokrat olduğu kolaylıkla ileri sürülebilir. Birçok yeni şeyde olduğu gibi demokratik yaşam biçimini de tümüyle Batı'dan aldığımız konusundaki görüşlere katılmak mümkün değildir. Cumhuriyet'le birlikte giymeye başladığımız çağdaş giyimin simgesi olan ceket ve pantolon, yaygın görüşün tersine, bizden Batı'ya geçmiştir

Yine sayısız akınlara ve göçlere, sayısız kuruluş ve yıkılışlara sahne olmuş Anadolu'da her bölgenin farklı bir folklorik yapıya sahip olması; ayrı bir davranışı, ayrı bir zevki, ayrı bir tipi ve sonuç olarak ayrı bir raksı (dansı, oyunu) sergilemesi, doğal olduğu kadar demokratik bir yaşamın varlığının da somut kanıtlarından birisidir. Türkler tarihsel süreç içerisinde çok değişik insan grupları ve kültür değerleriyle; onları yadırgamadan, küçümsemeden, dışlamadan yan yana yaşamasını bilecek ölçüde hoşgörülü ve demokrat tavırlı olabilmiş ender uluslardan birisi olarak gözlemlenebilmektedir. Türkler kendi hükümlerini, yönetimleri altındaki grupların kültürel alanda gelişmelerine yardım etmişlerdir.

İslamlık öncesi Türk kültür ürünlerinde; hakandan erine kadar her bireyin kendini bulduğu, Türklerin kahraman, ince ve derin ruhlarının bütün çıplaklığıyla ortaya konulduğu görülmektedir. Türk edebî ürünlerinde işlenen ana konuların

- Yiğitlik,

- Yurtseverlik,
- Büyüklere ve yaşlılara saygı ve
- Doğa sevgisi olması, bize göre Türklerin yaratılış olarak demokratik, insani değerlere çok yatkın olduklarını gösteren kanıtlar olarak ileri sürülebilir niteliktedir.⁷

13. yüzyılda ünlü Türk mutasavvıfı Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin herkesçe bilinen şu dörtlüğü Türk halkının demokratik kültür kimliği hakkında açık bir bilgi vermektedir:

*Gene gel, gene gel, her neysen, ne etmişsen gene gel;
Kâfirsen, ateşe tapıyorsan, puta tapıyorsan gene gel,
Bu bizim kapımız, eşiğimiz, ümitsizlik kapısı, eşiği değildir;
Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel.*

Türkler, Mevlana'nın çok güzel bir biçimde belirttiği gibi bütün tarihleri boyunca mazlum uluslara, insanlara; ırklarına, dillerine, dinlerine bakmaksızın yardım istendiğinde, hatta bazen istenmese bile daima yardım etmiş, kucak açmış ve siper olmuştur.⁸

Eğitim ve Kültür

Eğitim; kültür gibi alanları farklı düşünürlerce değişik şekillerde tanımlanabilen çok yönlü bir süreç olarak özellikle günümüzde büyük ilgi görmekte ve önem kazanmaktadır. Eğitim, en geniş anlamda kişiliğin gelişimi olarak ifade edilmektedir. Burada bir noktanın vurgulanması gerekir ki o da; kültür, demokrasi ve eğitim kavramlarının her üçünün de sonuçta "bir yaşama biçimi"ni dile getirdikleri, belli bir hayat biçimini ifade ettikleri gerçeğidir.

7. Yılman, Mustafa *Demokrasimizin Kültürel Temelleri*, Nobel Yayıncılık, s. 30-31.

8. A.g.e., s. 31-32.

Eğitim, genelde bireyin toplumsallaştırılması amacına yöneliktir. Bir diğer amacı da, insanların bedensel ve ruhsal yetenek ve olanaklarını geliştirmektir. Türkler insanın yetiştirilmesine her çağda büyük önem vermişlerdir. Binlerce yıldan beri varolmalarının, yaşamlarının sırrı budur. Türklerde aile içinde verilen eğitim bu bakımdan çok önemli bir yer tutar ve yetiştirmekte olan kuşaklar hiç okul yüzü görmeseler bile kendi toplumsal-ulusal kimlikleriyle ilgili çok ayrıntılı ve kalıcı bilgiler ve anlayışlar kazanırlar; sağlam ve sağlıklı değerler edinirler.⁹

Kültür ve İnsan

Kültürel oluşlarda insanı daima birinci plana çıkarmak, onun yapıp ettiklerinin kültür olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Kültürlerin değişim ve karşılıklı etkileşim içerisinde olmasını başlatan ve şekillendiren insandır. İnsanlar arasında farklılık olsa da bu farklılıklar kültürün zenginliğini göstermektedir.

Farklılıklarımız Zenginliğimizdir

İnsanlar kendilerine özgü nitelikler bakımından farklılıklar taşısa da kültürel nitelikler bakımından benzerlik gösterirler. Çünkü toplumsallaşma sürecinde birbirlerini etkileyerek toplumsal yaşama uyumlu hale gelirler. Aynı dili konuşurlar, benzer tarzda giyinirler. Saygı görmek, onurlu yaşamak, yeteneklerini sergilemek ve kendilerini gerçekleştirmek isterler. Bu benzerlikleri onların bir arada, iş birliği ve dayanışma içinde yaşamlarını olanaklı kılar.

Demokrasinin özünde, herkesi kendi konumunda kabul etmek vardır. Demokrasinin gereği olarak insanın, birlikte yaşamaya engel olan önyargılarından arınması, yaşadığı toplum ve

9. A.g.e., s. 7-8.

dünyanın insanları arasında ayrımcılık yapmaktan kaçınması gerekir. Demokratik bir vatandaşın;

- Herkesi olduğu gibi kabul etmesi ve
- Birlikte yaşama isteğine engel olan ön yargılardan kaçınması gerekir.

İnsanlar arasındaki bireysel farklılıklar da topluma ve bireye birtakım nitelikler kazandırmaktadır. İnsanı diğer canlılardan ayıran belirgin özelliği, akıl ve düşünebilme yetisine sahip olmasıdır. Bunlar sayesinde insan yeni şeyler öğrenebilmekte, sosyalleşebilmektedir. İnsan bu değişimler sayesinde yaşamına yön verecek hale gelir. Vatanına yararlı bir vatandaş olarak insanlık değerini artırır. İnsan tek başına yaşamını sürdüremeyeceği gibi ihtiyaçlarını da karşılayamaz. Nasıl ki buğdayın ekmeğe dönüşmesi için iş bölümü gerekliyse, insanlar da eğitimleri için öğretmene, tedavileri için doktora ihtiyaç duymaktadır.

Farklılıklar toplumun bir parçasıdır. İnsanlar arasındaki farklılıklar, bireyleri etkin ve değerli kılar. Çünkü bireyler bu farklılıklarıyla toplum üzerinde etkili olmaktadır. Bir toplumu karşılaştığı zorluklar karşısında güçlü kılan, bireyler arasındaki beraberlik ruhudur. Farklılıklar (bilgi, anlayış, yetenek vb.) hayatın zorluklarıyla mücadeleyi ve birlikte yaşamayı kolaylaştırır. Herkes her konuda bilgi sahibi olamayacağından farklılıklardan yararlanmanın önemini anlayan insanlar, insanlar arasında birlikte yaşamının gerekleri olan hoşgörü, ahlâk, saygı, sevgi, adalet gibi değerlerin var olmasına katkıda bulunur.

Herkesin yaşam tarzına, inancına, düşüncesine saygı göstermek zorunludur. Demokrasinin en temel şartlarından biri, farklılıklara saygı göstermektir. Herkesin hoşgörü ve saygı anlayışı içerisinde olması, toplumda farklılıklarla birlikte yaşama ortamının sağlanması için herkese sorumluluk düşmektedir.

Bireyler her zaman farklı yaklaşımlara ve farklı düşüncelere sahip olacaktır. Bu farklılıklar, ayrımcılığın değil, kültür zenginliğinin sembolü olmalıdır. Bireyler arasında kutuplaşmaların olması birlik ve beraberliğe zarar verir. Farklılıklara olumlu anlamda yaklaşmak ise bireyler arasında dayanışmayı sağlayacaktır. Bireyler farklı kültürlere, yaşam tarzlarına, anlayışa, siyasi bakış açısına sahiptir. Bu farklılıklar ayrımcılığı değil, toplumun kültürel zenginliğini gösterir.

“Herkesin anlayış dereceleri farklıdır. “Benim sana anlatacağlarım, ancak senin anlayabileceğin kadardır” der Mevlana. İnsanlar arası ilişkilerde anlayış kültürünün varlığı çok gereklidir. Zira anlayış kültürünün varlığı, toplumda hoşgörü, barış, huzur ve mutluluğu getirir. Anlayış kültürünün yokluğu iletişimin önünü tıkar. Sosyal hayatta dostlukları, arkadaşlıkları bozan, ilişkileri koparan, kavgalara yol açan, dargınlıklara, kırgınlıklara neden olan, insanlar arasına kapanmaz mesafeler koyan şey, çoğu zaman anlayış yokluğudur. İlişkiler, dostluklar, arkadaşlıklar, sevgi yokluğundan değil; daha çok anlayış yokluğundan bozulur. Anlayışlı insanla ilişki kurmak iyilik nedeni olur, anlayışsız insanlarla ilişki kurmak ise kötülük nedeni olur. Bu bakımdan atalarımız ço güzel söylemişler: “Anlayışsız insanla edilmez ülfet/Başına açarlar bir yığın külfet.”¹⁰

Anlayışsız insana bir şeyler anlatmak zordur. Bu tip insanlar sadece kendilerinin doğru olduklarını düşündüklerinden birlikte yaşama olgusundan uzaktırlar. Aslında bu davranışları onların kendi içlerinden gelmektedir. Bundan dolayı da karşı taraftakini de kötümser olarak görmektedirler. Bunu bir örnekle açıklaya-

10. <http://www.yenitokatgazetesi.com/yazar.asp?yazilD=1387> Erişim Tarihi: 17.02.2012.

cak olursak, bir gün Peygamber Efendimiz'in huzuruna gelen bir müşrik, "Ne kadar çirkin yüzü var " demiş. Ardından gelen Mekkeli ise, "Ne kadar nurani bir yüzün var" demiş. Bunu duyan bir sahabe Peygamber Efendimiz'e bu durumun nedenini sormuş. Peygamber Efendimiz de, "Ben aynayım, bana bakan kendini görür" açıklamasını yapmıştır. Anlayışlı olmayan, güzel bakmayan, farklılıklar içerisinde yaşayıp birlik ve beraberliği sağlayamaz.

Hoşgörü

Birlikte yaşamanın temellerinden biridir. Farklılıklara açık olmaktır. Hoşgörü sahibi olmak toplumda yaşamanın gereklilerindendir. Fransız filozof Andre Lalandé, *Kısa Gerekeçeli Pratik Ahlak* adlı eserinde "Başkalarının görüş ve kanaatlerine karşı ne yapmalıyız?" sorusunu şöyle yanıtlar: "Hoşgörülü olmalıyız; yani bizden farklı görüş ve düşüncede olanları, cahil veya kötü niyetli olarak bilmemeliyiz, onlara kendilerini açmaları için hürriyet tanımalı, haklı yanlarını kabul etmeli, karşı koymadan dinlemeli, kendimizi onların yerine koymaya çalışmalı, akıllı ve dürüst insan olmaktan ayrılmaksızın karmaşık birçok sorun üzerinde elbette farklı görüşler bulunabileceğini asla hatırdan çıkarmamalıyız."¹¹

Lalandé'nin bu tanımından yola çıkarak, hoşgörü yanlış fikirleri kayıtsız şartsız kabul etmek anlamına gelmemelidir. Kendisi, yanlış olan düşüncelerin tartışılmasının hak, ödev olduğunu belirtmektedir. Önemli olan, taraf olmak değil, karşılıklı anlaşabilmek, birlikteliği yakalamaktır. İnsan haklarına saygıyla tutarlı olarak, hoşgörü uygulaması, toplumsal adaletsizliğin hoşgörülmesi veya inançların terk edilmesi veya zayıflatılması

11. Önkal, Güncel "Değerler Dünyamız ve Hoşgörü", *Paspatur* 2006.

anlamına gelmez. Hoşgörü, kişinin kendi inançlarına bağlı olmakta özgür olması ve başkalarının da kendilerine ait inançlara bağlı olduğunu kabul etmesi demektir.

Dünyada barış, adalet ve özgürlük için en ciddi tehditlerden biri de din ve inanca dayalı hoşgörüsüzlüktür. Bunu göz önüne alan Birleşmiş Milletler, “Din ya da inanca dayalı her türlü hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığın kaldırılması” konusunda bir bildirge yayınladı. Bildirge din ve inanç özgürlüğüne ilişkin konularda anlayış, hoşgörü ve saygıyı geliştirmeyi ve bu konuda ortaya çıkan hoşgörüsüzlüğü her biçim görünüşüyle ortadan kaldırmayı amaçlıyor.¹²

Birlikte Yaşama

Çağdaş demokrasi birbirinden farklı düşünen, farklı inanç, ırk, dil, din sahibi bireylerin bir arada ve bir hoş örü ortamında yaşamalarını öngören bir rejimdir. Ülkemiz, gerek tarihi, gerekse bugünü itibarıyla çeşitli etnik grupların, çeşitli dil, din, inanç, mezhep ve görüş sahiplerinin asimile olmaksızın yine de barış içinde yaşayabildiklerine tanık olmuştur. Bu nedenle bu hoşgörü ortamının korunması ve geliştirilmesi, ister toplumdan ister devletten gelsin her türlü tektipleştirici, asimile edici, ayrımcı politikalara, davranışlara fırsat verilmemesi, mevcut baskı ve uygulamaların bir an önce değiştirilmesi son derece elzemdir.¹³

İnsanlar bir arada yaşamak zorundadır. Çağımızın modern araştırmaları, hayvanların bile birlikte yaşadıklarını, hatta uyum içinde yaşamak için aralarında bir takım kurallarının olduğunu göstermiştir. İnsanların da belli kurallar içerisinde yaşamaları

12. İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı, 2. Kültür Kongresi Barış Kültürü.

13. Kutlar, Onat Cevat Çapan, Ayla Ödekan, Mehmet Yahyagil, *Türkiye’de Kültür*, Türkiye’nin Sorunları Dizisi-18, s. 13.

gerekmektedir. Bunlardan en önemlisi de birbirlerine ve tabiata zarar vermeden yaşamaktır. Bunun için de birlik ve beraberlik içinde yaşamının kurallarını, hayatımızın her anında uygulamak zorundayız. İnsanları ayrılıklara, dolayısıyla huzursuzluk ve mutsuzluğa götürecek her şeyi bertaraf etmek zorundayız.¹⁴

Kendimiz için istediğimizi bir başkası için de istediğimiz zaman birlikte yaşamının ilk basamağını geçmiş olacağız. Peygamber Efendimiz; aynı inançtaki insanları kardeş yaparak, farklı inanç sahiplerini vatandaşlık ve dostluk anlaşmaları ile birbirlerine bağlayarak, mutlu bir toplum meydana getirmiş, saadet asrını gerçekleştirmiştir. Onun dilinden dökülen hakikat incilerinden birisinde inananlar arasındaki diyalog ve dayanışma şöyle özetleniyor: “Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlık yapmaz, onu düşmana teslim etmez. Müslüman kardeşinin ihtiyacını gideren kimsenin Allah da ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümandan bir sıkıntıyı giderirse, Allah Teâlâ o kimsenin kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim bir Müslümanın ayıp ve kusurunu örterse, Allah Teâlâ da o kimsenin ayıp ve kusurunu örter.”¹⁵

Ben gelmedim kavga için

Beniö işim sevi için

Dostun evi gönüllerdir

Gönüller yapmaya geldim

diyen bir Yunus Emre’yi yetiştiren Türk ulusu; sözde uygar toplumların kendi çirkinliklerini örtebilmek için haksız yere abartılarak asırlarca bir korku ögesi olarak zihinlere enjekte edil-

14. <http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=84087>, Erişim Tarihi:14.02.2012.

15. <http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=84087>, Erişim Tarihi:14.02.2012.

miş ve böylece dünya kamuoyu yanlış ve haksız bir yönde şartlandırılmıştır. Aslında yeryüzünde her türden şiddet ve baskının ortadan kaldırılması, bunların yerine insan sevgisi ve saygısının yerleştirilebilmesi, bütün dünya uluslarının yetişecek kuşaklara bu yönde eğitim vermesi, kendilerini kin ve nefrete dayanan çıkar kaygıları ve önyargılardan arındırması zorunluluğu vardır.

Bu çok ulu amaç ancak Atatürk'ün "Gençlerimizi, bütün dünya ölçüsünde hırstan, kinden, garazdan ve her türlü husumetten (düşmanlık) kurtulmuş olarak terbiye (eğitim) etmeliyiz" sözüyle bir dünya ülküsü olarak kabul edilip işlenebilirse demokrasinin de en son hedefini oluşturan "dünya barışı ve kardeşliği" gerçekleşebilir. Aslında demokrasinin gerektirdiği şekilde davranarak da birlikte yaşamamanın önündeki engeller aşılabılır.

Farklılıklarımızı ön plana çıkarıp, birlikte yaşamadan uzak kaldığımızda içinde yaşadığımız vatanımızı, bayrağımızı, tarihimizi, ülkemiz için kendini feda etmiş ecdadımızı göz ardı etmiş olacağız. Bu da bizi ulus olmaktan uzaklaştıracaktır. Milliyetçilik değil, bireycilik; ulusçuluk değil, şahsilik ön planda olacaktır. Ve sonuçta da en temel amaç olan muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak amacı hayal olarak kalacaktır.

Zaman zaman ülkemizde geniş içerikli araştırmalar yapılarak toplumun yaşam tarzlarına yönelik düşünceleri öğrenilmeye çalışılır. Bu alanda Prof. Dr. Yılmaz Esmer' in yapmış olduğu "2011 Türkiye Değerler Araştırması" sonucunda, toplum olarak birlikte yaşamamanın giderek zorlaştığı, toplumda ciddi bir hoşgörüsüzlük olduğu, sosyal hayatta onlar-biz kamplaşmasına doğru gidildiği, insanların farklılıklara tahammül edemediği, değişen kuşaklarla birlikte düşüncelerin aynı kaldığı gözlenmiştir.¹⁶

16. <http://www.giresunaktuel.com/yazar.asp?yazilID=4640>, Erişim Tarihi: 14.02.2012.

Bu araştırmadan, ülkemiz insanlarının farklılıklara tahammül edemediği, hoşgörüden uzaklaştığı, kendisi gibi olmayanlarla birlikte yaşamak istemediği sonucuna ulaşılabilir. Ülke sınırları içerisindeki insanlar ne kadar farklı dil, din, ırk, kültür yapısına sahip olsa da, birbirlerinin hak ve özgürlüklerini çiğnemeneden yaşamaları toplumsal barış ve huzuru sağlayacaktır.

Toplumdaki farklı kültür, inanç, dil, dinlerin bulunması o toplumun zenginliğinin göstergesidir. Burada önemli olan bireylerin bu farklılıklarından dolayı birbirlerine saygı göstermeleri, diğerlerinin inancı, yaşam tarzı, kültüründen rahatsız olmadan, insanların olduğu gibi kabul edilmesi, insan olduğu için değer verilmesidir. Asıl olan, insanların bütün özellikleriyle birlikte yaşamalarıdır. Bu nedenle insanların birlikte yaşaması hoşgörü ortamına ve toplumsal barışa bağlıdır.

Toplumsal barışın sürekli olabilmesi için o coğrafyada yaşayan insanların farklılıklarını ortadan kaldırma, birbirlerine inanç dayatma, birini diğerine göre üstün kılma, ötekileştirme, değişik kültürleri kabullenmeme, öfke ve nefret etmemeleri gerekir. Aksine birbirlerini daha iyi tanıyıp, hoşgörü, anlayış ve saygı göstermelerinin egemen kılınması çerçevesindeki yaklaşımın geliştirilmesine bağlıdır. Böylece insanlar arasındaki çatışmanın altyapısını hazırlayan nedenler ortadan kalkacak; güvenli, huzurlu bir ortamda yaşamanın mutluluğu tadılacaktır.¹⁷

Birlikte yaşamanın gerekleri sağlanmazsa bencillik, şiddet, çatışma, insanlar arasında anlayışsızlık başlayacaktır. Toplumdaki farklılıklar kargaşanın, tehdidin bir faktörü değildir. İnsanlar sahip oldukları farklılıklardan dolayı dışlanamaz. Sonuçta bizim

17. <http://www.giresunaktuel.com/yazar.asp?yazilID=4640>, Erişim Tarihi: 14.02.2012.

sahip olduğumuz birtakım özellikler de onlara farklı gelmektedir. Sahip olunan düşünceler ve özellikleri karşı tarafa zorla kabul ettirme anlayışı, toplumsal barış yerine toplumsal çöküntüye neden olmaktadır.

Bireyler arasındaki farklılıklarla mücadele etmek yerine bu zenginlikten yararlanarak farklılıklarla birlikte yaşamının önemi anlaşılmalıdır. Her vatandaşın en önemli vazifesi, ortak bir paydada buluşarak birlikte yaşamak olmalıdır. Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi hoşgörü, saygı, sevgi, barış, anlayış, güven vb. değerler birlikte yaşamının ön koşuludur. Toplumsal barış ve birlikteliğin sağlanması demokratik eğitim politikalarının uygulanması ile mümkün olacaktır.

Tasavvuf Geleneğinde Birlikte Yaşama

Birlikte yaşamının toplumsal önemi yadsınamaz. Bununla birlikte tasavvuf geleneğinde de birlikte yaşamının yeri önemlidir. İnsanların başka din mensupları ile bir arada yaşamaları aslında fitri bir olgudur. İnsanlar bu konuda seçim yapma şansına sahip değillerdir. Birlikte yaşama karşılıklı hoşgörüyü zorunlu kılmaktadır. Tasavvuf ehlinin birlikte yaşama tecrübesi çerçevesinde farklı bir takım tavırları olmuştur. Bunlara örnek verecek olursak, Kuşeyri'nin naklettiğine göre Hz. İbrahim'e misafir olarak gelen bir Mecusi ondan yemek ister, o da önce dinini değiştirip tevhide gelmesini teklif eder. Mecusi bunu kabul etmeden yürür gider. Bu olay üzerine Hz. İbrahim'e şöyle bir vahiy gelir: "Biz onu kâfir olduğu halde yetmiş yıldır beslemekteyiz. Sen bir kerecik onu inancına bakmadan doyursaydın ne olurdu?"

Burada verilmek istenen mesaj, Allah "Rahman" sıfatının sahibi olarak mümin-kâfir ayrımı yapmaksızın herkese rızık

verdiğine göre Rahman'ın arşı mesâbesinde gönül taşıyan insanların insan bakışı da aynı olmalıdır.

Gazali de “İnsanlarla güzel konuşun” ayetinin tefsiri sadedinde İbn Abbas'dan (r.a) şu nakilde bulunmaktadır: “Sana selam veren Mecusi de olsa selamını al. Zira Allah Kur'ân-ı Kerim' de ‘Size selam verildiği zaman ondan daha iyisiyle veya aynıyla mukabele edin’ buyurmakta.” Anlaşıldığı üzere, toplum içinde her inançtan insanla iyi geçinmenin ve herkese karşı güzel söz ve davranış içerisinde bulunmanın bir zaruret olduğu ifade edilmektedir.¹⁸

Sonuç

İnsanları birbirinden ayıran türlü özellikler vardır; dil, din, cinsiyet, ırk, ulusal ya da toplumsal köken ve benzeri gibi. Günümüzde toplumlar, değişik özellikleri olan bu insanlardan oluşuyor ve onların oluşturduğu değişik kültürler içinde yaşıyorlar. Hoşgörü, bu değişik özelliklere ve kültürlere sahip insanların bir arada veya yan yana yaşarken birbirlerinin farklılıklarını kabul etmeleri ve barış içinde yaşamaları becerisidir. Birbirine benzemese de tüm insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, insanların birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalarını öngörmekle, hoşgörüyü hemen ilk maddesine yerleştirmiştir.

Hoşgörü, dünyamızdaki kültürlerin zengin çeşitliliğini, ifade biçimlerini ve insan olmanın yollarını kabul etmek, bunlara saygı göstermek bunların değerini bilmektir. Hoşgörü bilgiyle, açıklıkla, iletişimle ve düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğüyle

18. http://hasankamilyilmaz.com/index.php?option=com_content&task=view&id=357&Itemid=31 , Erişim Tarihi: 15.02.2012.

beslenir. Hoşgörü kabullenme, lutfetme veya göz yumma değildir. Hoşgörü, hepsinin üzerinde, başkalarının evrensel insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tanınmasıyla teşvik edilen etken bir tavidir. Demokratik düzen, herkese düşünce ve hareket özgürlüğü tanıma esasına dayanır ve birlikte yaşamın temelini oluşturur.

Toplumdaki kültürel çeşitlilikler, dinsel farklılıklar ve siyasal çoğulculuk insanlar ve toplumlar arasında uyumsuzluklara neden oluyor gibi görünse de, gerçekte uyumsuzlukların temelinde toplumsal adaletsizlikler, dünyada oluşturulan değerlerin adasletsiz dağılımı ve yoksulluk vardır. Bu nedenle hoşgörünün temel ilkeleri adalet ve eşitlik deniliyor. Bu anlamda hoşgörü, birlikte yaşamayı sağlayan eşitliği ve adaleti aramak demektir.

Kaynakça

- Sayı, Aydın Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, 1990.
- Güvenç, Bozkurt İnsan ve Kültür Antropolojisine Giriş, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Güngör, Erol Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik, Ötüken Yayıncılık 1995.
- Önkal, Güncel “Değerler Dünyamız ve Hoşgörü”, Paspatur 2006.
- Kasır, Hasan Ali Kültür Bilinci, Denge Yayınları, İstanbul.
- Bakan, İsmail; Büyükebeş, Tuba H. Çetin Bedestenci, Örgüt Kültürü Teorik ve Amprik Yaklaşım, Aktüel Yayıncılık.
- İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı, 2. Kültür Kongresi Barış Kültürü, 2009.
- Tomlinson, John çev: Arzu Eker, Küreselleşme ve Kültür, Ayrıntı Yayıncılık.
- Erkal, Mustafa Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme, Mayaş Yayınları.
- Yılman, Mustafa Demokrasimizin Kültürel Temelleri, Nobel Yayıncılık, 2006.

Kutlar, Onat; Çizgen, Neval Türkiye’de Kültür, Yeni Yüzyıl Kitaplığı.
Kantarcıoğlu, Selçuk Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür,
Kültür Bakanlığı.

İntenet Kaynakları

<http://www.yenitokatgazetesi.com/yazar.asp?yaziID=1387>

<http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=84087>, <http://www.giresu-naktuel.com/yazar.asp?yaziID=4640> <http://hasankamilyilmaz.com/index.php?option>